

Plakkaat van Verlatinge

De Plakkaat Mixer

Hoe modern of ouderwets was de Nederlandse onafhankelijkheidsverklaring uit 1581?

OPDRACHT

Je gaat op een mixer / mengpaneel aangeven hoe modern of ouderwets het Plakkaat van Verlatinge was. Daarvoor ga je enkele paragrafen uit **Tijd voor Geschiedenis** doorwerken, het Plakkaat in modern Nederlands lezen en analyseren. Die analyse bestaat uit drie onderdelen van telkens tussen de 400 en 600 woorden die ieder een belangrijk thema in het Plakkaat zijn: **1) vrijheid 2) soevereiniteit (wie heeft de hoogste macht?) en 3) recht op verzet.**

WERKWIJZE

Om een goede analyse te kunnen maken en de mixer correct af te stellen, begin je met de volgende paragrafen uit **Tijd voor Geschiedenis** te lezen: par 4.3, par 4.6, par 5.4, par 5.5 en par 6.3.

Vervolgens gebruik je het **Plakkaat** in modern Nederlands. Dit krijg je van dhr. Schuijt.

Bij het Plakkaat krijg je ook enkele historische **bronnen** die te maken hebben met de drie thema's die daarin een rol spelen.

Bij de drie thema's hoort nog wat **achtergrondinformatie**.

Je vergelijkt de inhoud van het Plakkaat met de inhoud van de paragrafen in **Tijd voor Geschiedenis** en de inhoud van de bronnen.

Je beargumenteert of / in welke mate het Plakkaat op het gebied van vrijheid, soevereiniteit en het recht op verzet modern of ouderwets is. Voor **ieder thema** gebruik je **400 tot 600 woorden**.

Op basis van jouw argumenten stel je **de mixer / het mengpaneel** correct in.

De deadline is in onderling overleg, maar uiterlijk 18 april.

Plakkaat van Verlatinge

INLEIDING

In de Verenigde Staten is *the fourth of July* jaarlijks een enorm feest. Die dag is *Independence Day* en dan vieren de Amerikanen hun vrijheid. Er zijn historische optochten of *re-enactments*, de president houdt een toespraak, in steden zijn er vuurwerkshows en buurtfeesten met marktjes en BBQ.

Deze traditie bestaat sinds het einde van de achttiende eeuw. Op 4 juli 1776 sprak Thomas Jefferson de onafhankelijkheidsverklaring uit in het Amerikaans Congres. De vertegenwoordigers uit de kolonies (dertien Engelse gebieden overzee aan de oostkust van Amerika) verklaarden zich onafhankelijk van de Britse vorst. Die verklaarde daarop de oorlog aan de dertien kolonies die als winnaars uit dit conflict kwamen. De *founding fathers* van de Verenigde Staten hadden nu de taak een grondwet te schrijven voor een staatsvorm die tot dan toe onbekend was. Althans, dat is wat de *founding fathers* zelf zeiden.

Twee eeuwen eerder, op 26 juli 1581, zwoeren vertegenwoordigers uit de zeven noordelijke gewesten de Spaanse vorst af. De gewesten waren in oorlog met de Spaanse vorst, Filips II. Zij verweten hem inzake het geloof als een tiran op te treden door mensen die niet het katholieke geloof aanhingen op te sporen, te vervolgen en op de brandstapel te gooien. Bovendien respecteerde Filips II de privileges van de steden niet. Hij negeerde de afspraken die vastlagen in stadsrechten en wilde overal dezelfde regels invoeren.

De vertegenwoordigers uit de gewesten zwoeren de Spaanse vorst af door het aannemen van het Plakkaat van Verlatinge. Dat document is de Nederlandse onafhankelijkheidsverklaring. Hierna gingen de gewesten overleggen hoe zij zichzelf zouden gaan besturen. Er bestonden namelijk nog geen regels voor de vorm waarin de gewesten samenwerkten. Althans, dat is wat de vertegenwoordigers uit de gewesten zelf zeiden.

Dat Plakkaat van Verlatinge was zijn tijd dus ver vooruit. In ieder geval wel als het gaat om het opstellen van regels en wetten waarmee je jezelf kunt besturen: dat is waar de Amerikanen na 1776 ook naar op zoek waren. Anderzijds was het Plakkaat een uiting van verzet tegen het feit dat de Spaanse vorst de middeleeuwse stadsrechten niet respecteerde. Dat is dan weer erg ouderwets. Het tweeslachtige karakter van onze Nederlandse onafhankelijkheidsverklaring staat in deze opdracht centraal.

Plakkaat van Verlatinge

Achtergrondinfo → Vrijheid, soevereiniteit en recht op verzet in de Vroegmoderne Tijd (1450 – 1800)

Vrijheid

Opvattingen over vrijheid in de Vroegmoderne Tijd kwamen op in de verstedelijkte gebieden in Zuid- en West-Europa en dan met name in de Republikeinse stadstaten in het noorden van Italië, zoals Florence en Venetië. De sleutel tot de vrijheid zit hem in de onafhankelijkheid, autonomie en zelfbeschikking van de stad en het afwijzen van de monarchie als regeringsvorm.

De republiek is de meest geschikte vorm om een stad te besturen, immers, slechts wanneer het volk zelf regeert, wordt het algemeen belang, *il bene commune*, vooropgesteld. De belangrijkste dimensies van de persoonlijke vrijheid der burgers zijn dat zij allen voor de wet gelijk zijn en dat zij allen in gelijke mate toegang hebben tot de publieke ambten. Dit schept de mogelijkheid voor individuele zelfontplooiing.

Soevereiniteit

De filosofen en juristen die de republikeinse vrijheid predikten, zetten zich af tegen de verdedigers van de vorst als soeverein. Juist vanwege de vraagtekens die er gezet worden bij de door god aangestelde vorsten als hoogste wereldlijke macht, zijn er filosofen die dit juist rechtvaardigen. De bekendste is Jean Bodin (werk uit 1576), de geestelijk vader van het absolutisme: 'Soevereiniteit is de hoogste, meest absolute en eeuwige macht over burgers en onderdanen in het gemenebest.' Het feit dat soevereiniteit absoluut is, betekent dat het in principe aan geen enkele beperking onderhevig kan zijn en niet verdeeld kan worden over verschillende instituties.

De Staten-Generaal, bestaande uit de vertegenwoordigers uit de gewesten, geven zich in de lijst met maatregelen (genummerd 1 t/m 8) en de slotlinea uit voor nieuwe soeverein.

Recht op verzet

Hoewel enkele vorsten de nieuwe godsdienst (het protestantisme) accepteerden – of zelfs als leidend in hun domein zagen – gold dat lang niet altijd. Vorsten die naar eenheid in hun rijk streefden, wilden ook eenheid van geloof en dat was meestal die van de kerk in Rome, het katholicisme. Aanhangers van het nieuwe geloof werden als kettters vervolgd.

In deze situatie, waar het om persoonlijke afwegingen gaat, kwam de vraag op of en wanneer het gerechtvaardigd is voor een volk om tegen een vorst in opstand te komen. Het belangrijkste lutherse traktaat, de Maagdenburger Bekenntnis uit 1551, berust op het principe dat de lagere magistraten de plicht hebben hun onderdanen te verdedigen 'ook tegen een hogere overheid, indien deze de mensen met geweld wil dwingen Gods woord en de ware godsdienst te loochenen en de afgoderij aan te nemen.'

De calvinist du Plessis-Mornay benadrukte in zijn *Vindiciae contra tyrannos* (1574) dat enerzijds het vorstelijk gezag door God was verordend, anderzijds dat de monarchie was ingesteld door en omwille van het volk ('Het volk maakt de koning, en niet de koning het volk'). Belangrijk in dit opzicht was het feit dat het volk als collectief een verdrag met de vorst had gesloten... Het recht op verzet werd voorbehouden aan 'ambtsdragers van het koninkrijk', door het volk ingesteld en voorzien van macht en gezag om het volk als geheel te representeren.

Plakkaat van Verlatinge

Bronnen

1: Uit de Magna Carta (1215):

De stad Londen zal al haar oude rechten en vrijheden zowel te land als op zee behouden. Daarenboven erkennen wij [de Engelse koning, DS] dat alle andere steden, dorpen en havens hun privileges en oude gebruiken behouden. (...) Om een gemene raad van het koninkrijk te vormen, zullen wij de aartsbisschoppen, bisschoppen, abten, hertogen en grote baronnen door bijzondere brieven met onze zegel verzegeld, laten samenroepen en daarbij zullen wij door onze sheriffs en baljuws al onze vazallen oproepen. Zij zullen vrij vijftwintig baronnen verkiezen die alle middelen zullen aanwenden om de vrede en de door ons erkende vrijheden te doen eerbiedigen.

2: Over de Blijde Inkomst (1356):

De Blijde Inkomst van 1356 was een keure die aan het hertogdom Brabant werd toegestaan door Johanna van Brabant en haar man Wenceslas. De Blijde Inkomst beperkte de macht van de vorst (de hertog van Brabant) door te stellen dat de hertog geen oorlog mocht voeren of belastingen mocht heffen zonder raadpleging en instemming van de steden en het gewest van Brabant. Het bevatte ook een ongehoorzaamheidsclausule die de onderdanen het recht gaf op verzet tegen de hertog van Brabant als deze zich niet aan de bepalingen van de Blijde Inkomst hield.

3: Uit het Groot Privilege van Maria van Bourgondië (1477):

Indien wij of onze erfgenamen en opvolgers of een van onze Raden bevelen, geboden of verboden zouden uitvaardigen die direct of indirect in strijd zouden zijn met de algemene of particuliere privileges van onze gewesten, dan zullen die bevelen, geboden of verboden geen kracht hebben maar zullen ze ongeldig zijn en hen die daardoor in hun rechten tekort gedaan worden niet verplichten noch verbinden.

4: Uit het werk van John Locke (1688):

Immers de stelregel *salus populi suprema lex* (het heil van het volk is de hoogste wet) is zo billijk en zo fundamenteel, dat men zich niet erg kan vergissen wanneer men haar opvolgt. Daar het belang zowel als de bedoeling van het volk erin bestaat een juiste en billijke vertegenwoordiging te verkrijgen, is alwie er zich voor inspant hem deze te verschaffen onbetwistbaar de vriend en de verdediger van de staatsinrichting, en hij mag er zeker van zijn dat hij de toestemming en de goedkeuring van de gemeenschap geniet.

5: Uit de Onafhankelijkheidsverklaring (1776):

Wij houden deze waarheden voor vanzelfsprekend dat alle mensen als gelijken zijn geschapen, dat zij door hun Schepper met bepaalde onvervreemdbare rechten zijn begiftigd, dat zich daaronder bevinden het Leven, de Vrijheid en het streven naar Geluk. Dat ten einde die rechten te verzekeren, regeringen onder de mensen zijn ingesteld, die hun rechtvaardige macht afleiden uit de toestemming van degenen die zij besturen.